

МОДЕЛЬ СПРАВЕДЛИВОГО СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Сучасна українська держава зробила великий крок уперед, бо не ставить під сумнів права українців на державу, дозволяє виховувати наступні покоління на прикладах борців за свободу України. Незважаючи на те, що практичні потреби керування незалежною державою примушують людей здобувати нові навички та по-новому ставитися до української нації, її минулого та майбутнього, старі навички, особливо в комбінації з новими можливостями, також не раз створювали додаткові загрози як існуючій державі, так і нації, в ім'я якої ця держава створена. Таким чином, виникла проблема формування нової моделі суспільного розвитку, основні характеристики якої – економічний та політичний плюралізм, громадянське суспільство, права і свободи особистості.

Найпомітніші зрушення сталися на терені державотворення. За кілька років незалежності Україна створила основні атрибути держави, конституювалася як «суверенна, незалежна, демократична, соціальна, правова держава». Значно зріс рівень політичної свободи громадян. Почалося становлення багатопартійності, розвивається вільне підприємництво. Але через різні об'єктивні та суб'єктивні причини руйнівні процеси в окремих сферах суспільного життя (насамперед в економіці) переважали над конструктивними. В цілому соціально-політичне становище в Україні характеризують як відносно спокійне, зі збереженням значного рівня соціальної та політичної напруженості. Серед політичних причин такого становища – нерозвиненість політичних та організаційних структур, відсутність впливових авторитетних політичних партій; низький рівень політичної культури суб'єктів політики; довготривале нежиттєздатне поєднання елементів парламентської республіки, президентського правління і радянської влади; невизначеність принципів відносин між законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади; низький рівень концептуального обґрунтування ідеї державності України та вкорінення її у свідомості населення.

Зі становленням державності в Україні виникли передумови динамічного розвитку суспільства, самореалізації людини, але проблематичним стало створення належних умов для такої реалізації. Оновлення українського суспільства потребує оновлення політичної свідомості, формування нової політичної, демократичної за характером, культури, що передбачає: заповнення політико-культурного вакууму в свідомості людей; перехід від класових, національних, корпоративних цінностей до загальнолюдських; зростання ролі особистості; створення людині можливостей для реалізації власних здібностей.

На зламі ХХ–ХХІ ст. політична консолідація демократії в Україні окреслила такі раніше невирішені концепції: адаптація суспільства до нового політичного механізму; забезпечення взаємної лояльності влади й опозиції; легітимізація правлячого режиму масовою свідомістю, подолання розриву між владою і народом; забезпечення ефективності функціонування державного управління.

Взаємодія сучасного суспільства з природою відбувається в певному «географічному середовищі», або, як інколи його називають, «природне навколишнє середовище». Більш поширеним є перше поняття. Географічне середовище – це олюднена природа, що є постійною і необхідною умовою існування та розвитку людини і суспільства. Географічне середовище містить ту частину природи, у якій проходить життя людини та суспільства і яка все більше й більше використовується в їхньому житті. За змістом географічне середовище постійно змінюється і розширюється людиною.

Поштовхом до розробки концепції «географічного детермінізму» виявилися великі географічні відкриття. Буржуазним відносинам, що розвивалися, потрібні були нові сфери торгівлі, джерела сировини та ринки збуту. У пошуках нових земель європейці просувалися в різні частини світу, захоплювали та колонізували землі. Мандрівниками було зібрано величезний матеріал про різні природні умови, клімат різних країн, своєрідність побуту, культури та звичаїв цих країн. Ці дані стали вихідним матеріалом при вивченні питання про роль географічного середовища в житті суспільства. Ще французький мислитель Ж.Боден стверджував, що географічне середовище має визначальний вплив на життя суспільства, а різниця в кліматі обумовлює різницю між людьми.

Представником географічного напрямку був російський географ та соціолог Л.Мечников. Особливого значення він надавав водним ресурсам, які зумовлювали нерівномірність суспільного розвитку. У праці «Цивілізація і великі історичні ріки» Л.Мечников ділить історію людства на три періоди цивілізації: річкова; середземноморська; океанічна.

На сучасному етапі розвитку нашої держави стратегічною метою визначено входження України до європейського простору, а в подальшому й повномасштабна інтеграція до Європейського Союзу. Шлях досягнення даної мети, як з'ясувалося, непростий. Він є можливим лише за умов демократизації українського суспільства, дотримання європейських ціннісних засад розвитку. Для забезпечення незворотності демократичних процесів Українська держава потребує набуття всіма політичними інститутами власне ціннісного змісту.

З позицій нинішнього етапу розвитку українського суспільства потрібно з'ясувати особливості та сучасні підходи щодо завдань демократизації всього спектра соціально-економічного життя країни.

Демократизація, яку проходить Україна, повинна не лише поповнюватися економічними змінами, що мають досить важливе значення в умовах перехідного стану суспільства, а й забезпечуватися відчутним соціально-правовим оновленням. Воно передбачає наповнення конституційних положень реальним змістом, реформування й підвищення ролі судової влади, реальний захист прав та свобод людини, демократизацію відносин влади і громадянина. До цього спонукає потреба правового реформування українського суспільства. Орієнтирами тут мають стати, по-перше, визнання прав людини найвищою цінністю, формування основ соціальної, правової державності й громадянського суспільства; усвідомлення гуманістичної ролі права, значення легітимності та демократичності, моральності та справедливості, гласності, поєднання інтересів особи й держави, відповідності високим міжнародним європейським стандартам; по-друге, підвищення ефективності державного управління, раціоналізація всієї системи бюрократії; удосконалення засад розвитку через конституційні та інші правові норми; правове забезпечення демократизації суспільного життя, реалізація реформ стабільності й правопорядку в країні; по-третє, адекватне усвідомлення можливостей права відповідно до необхідності здійснення правової політики перехідного періоду; пошуки мирних, правових шляхів розв'язання різноманітних проблем і конфліктів суспільного розвитку.

Базовими засадами сучасної методології вітчизняного процесу суспільних перетворень мають стати, як стверджують вітчизняні науковці, внутрішні і зовнішні політичні та правові чинники, які ґрунтуються на тенденціях і викликах модернізації державних інститутів та розвитком громадянського суспільства, що спонукає до взаємозалежності та інтегрування цих чинників. Усе це потребує гнучкого реагування на нові цивілізаційні процеси і явища, що, зокрема, потребують переорієнтації інфраструктури суспільства індустріального типу в напрямі розвитку його інформаційних можливостей та нематеріальних цінностей. Не варто забувати про розширення сфери індивідуальної свободи людини, створення для неї можливостей не лише вільного вибору варіантів, а й умов успішної самореалізації.

Отже, можна зробити висновок, що теорії географічного детермінізму мають важливий вплив на формування суспільства.